

Meghādumber.

(BY)

The Deceased Kavi
Jadeja Shree Unadji

OF

Khakher, in Kutch.

*Published after a careful Re-
vision & Criticision Phrese*

by

JIVRAM AJRAMAR,

Gore.

AHMEDABAD.

ARYODAYA Printing Press.

St. 1947- A. D. 1891.

Price Rs. 0-8-0.

1868

79

All rights reserved by the
Compilers.

४८०८

कर्चु खाखरना स्वर्गवासी कावे
जाडेजा श्री उंनडजी कृत.

मेघाडम्बर.

संशोधन तथा

पद्यात्मका टीका करीते

छपावी प्रसिद्ध करनार.

जीवराम अजरामर गोर.

अमदावाद.

“आर्योदय” प्रिन्टिंग प्रेस.

सं. १८४७

व. स. १८८१

मुख्य आना आठ.

આ પુસ્તક હિંદુસ્તાનની સરકારના સને
૧૮૬૭ ના ૨૫ મા આક્ટ મુજબ રજીસ્ટર
કર્ચું છે.

વાગ્વર્નન અંતર્લપિકા.

દોહા^૧.

સ્વૈચર^૨ સ્વર હરષિત કરે,

ગાત ઘનહુ ગુનિ^૩ મૂપ;

રહે છુટી જલ જંત્ર^૪ અત,

જિત તરુ સુમન અનુપ. ૧

યમકાલંકાર, નાગ-શિશુ પ્રબંધ

સારઠા.

જાસુ કીર્તિ સંમાર,.

સર્વાહ સરાક્ત સાર ગનિ;

સુકાવિ વયોં સુ વિસાર,

સારદ^૫ શર્શો સમ મોહહે. ૨

૧ આ દોહરો હું સરદ બાગ જેવા
ગયેલ ત્યાં ત્યાંના ગાઈન સુપ્રિન્ટેન્ડેન્ટ
(રાજ. ઉદ્યાનાધીશ) રા. માવજીભાઈને
કહ્યો હતો. ૨ પક્ષીઓ. ૩ ગુણી. નિર્દ
બોલનારા, - ગુણ ગાનારા. ૪ કુંવારા. ૫
સરદ (પૂણિમા) ના ચંદ્ર જેવી (ઉન્નવળ
અને કાંતિમાન) કીર્તિ શોભે છે.

શ્રીમન્

મહારાજધિરાજ મિર્જા .

મહારાવ. શ્રી સરખેંગારજી, સવાધ
બહાદુર જી. સી. અમદ. ઇ.

માલિક-મુલક-એ-કમ્બ.

એચો નામદારનું ઊંચું જ્ઞાન, ઉત્તમ
પ્રકારની પાદશાહી રાજ્યનીતિ, ઉ.

તકેટ દાતૃવ્ય અને પોતાની

પ્રજામાં વિદ્યા જ્ઞાનની

વૃદ્ધિ કરવાની

ઉગંજ, ઇત્યાદિ શુભ

ગુણોથી મોહ પામીને આ

સધુ પુસ્તક તેના પ્રસિદ્ધ ક-

તાએ ઉપકૃત અંતઃકરણથી પરગાદર
યુક્ત આર્પણ કર્યું છે.

૧ મહારાજધિરાજનું પદ કમ્બ.
ના રાજ્યવંશને કાબુજના પાદશાહ તર-
ફથી ગદ્યું છે.

૨ મિર્જાનું પદ તથા માલિગિ-
રાતજની બેટ દિલિહના પાદશાહો તર-
ફથી ગળ્યાં છે.

श्री.

मंगल पुष्पांजली.

दोहा.

गो ब्राह्मण प्रतिपाल जो,
नोधारा आधार;
धर्म धुरंधर धरणी पति,
प्रौढ प्रताप अपार.

सवैया (.छंद दुमिला.)

महाराज धिराज बिराजाहि भुज्ज,
कहे मिरझाँ दरझाँ ^१ इनको;
महाराव नरेंद खँगारजी बहादुर,
शूर खडे ठिग ^२ हैं जिनको. . . १
यह ग्रंथको पंथ अडंबर. अंबर,

મેથ કહે નર નારિનકોં;
 બલિહો ઢિંગ નમિંદ^૩ અવિંદ^૪ ચર્ન,
 ધરે જીવશમ યહી તિનકોં. ૨

સિંહાવલોકન-સવૈયો.

રહાંઈ અપાર પ્રતાપ હુકો જુ
 દિનેશ પ્રકાશ કરી જગ મૂહાંઈ;
 મૂહાંઈ અનેક સુનેક સુઘોંકી,
 છબી જિનરાજ રહીહે છહાંઈ.
 છહાંઈ રહી કિરતી સબ દેશ,
 સુદેશ બિદેશ કવીન કહાંઈ;
 કહાંઈ કરે જન રાવ સૈંગારજી;
 યાત્રત ચંદ દિનેશ રહાંઈ. ૩

૩ નમ્રતા સહિત. ૪ અર્થ કમળ પાસે ધરે
 છે, નજરો કરે છે.

मंदाक्रांति वृत्त.

मंत्री मुख्य सरल-धीमना^१,

मोतीलालः^२ विबुधं;

जासु न्याय सरव विदितं,

हे प्रकाशं विशुद्धं;

आमात्यं हे काविवर.बुधः

जाई रन्छोड भाई^३,

जासं ख्यातं परम पदुता^४

देश देशं रहाई,

४

मत्तगयंद-सवैयो.

सेवकरांमहुके सुत नाम सु,

छोटहलाल^५ कुलीन कहाई;

^१ युद्धि. २ रा. गा. मोतीलाल. लाल-
बाघ. ३ रा. रा. रणुछोडबाघ उदयराम. ४
विद्वता. ५ रा. रा. छोटाबाघ सेवकराग--ग-
दारागनां सेकटरी.

न्याय रु नीतिकी रीतहुमें नित,
प्रीत प्रवीनपनोई बढाई.

ऐसे विबुध्य बसे ढिग मानुष
सो नृप राव खँगार सुहाई;
ताही प्रताप प्रचंड अखंड
बसेरो करे बसुधामें सदाई. ५

दोहा,

शीतल जल छाया सुखद,
लेही ओट^१ खग^२ ज्योहि,
भुज पतिको आश्रय सहा,
लेत कविन बुध^३ त्योहि. ६
नृप-गुन उदधि^४ पीयूष^५ हे,

कवि मुख लघु प्रवाह;

याहितें वह गुननिर्को,

क्यों करि शकें सराहें ७

निधि^७ युग^४ भक्ति^६ "शशांकके"

जेष्ट कृष्ण द्वातयान;

जीवराम उत्सर्ग करी,

भो कृतार्थ मन मान.

પ્રસ્તાવના.

આ “ખેઘાડખર” નામનો ગ્રંથ કવિ શ્રી ઉનડાજી સંવત ૧૮૬૮ માં જનાવ્યો છે. આ ગ્રંથની એક પ્રત સંવત ૧૮૮૦ ના આવણી શુદ્ધ ૧૫ ગુરુવારના રોજની લાયજના બેઠેજી શ્રી સગરાગજી માટે કવિએ પોતે સ્વકરતે લખેલી ગણી છે. એ અત્યાનાંદ પાગવા જેવું છે. કવિની તમ્બૂરીર (છગી) તથા બીજા કેટલાક ગ્રંથોની પણ જાણ ગણી છે, જેથી “ખુશખુકુમારી” ની પ્રસ્તાવનામાં કવિનું જે ટુંક વૃતાંત આપ્યું છે, તે કરતાં વિશેષ અને બરોસો રાખવા લાયક હકીકત હવે પછી આહેરમાં આવશે, એમ ધારણા છે.

“ખુશખુકુમારી”નું પુસ્તક પ્રગટ થયા પછી કેટલાંક સાધારણ જ્ઞાનના માણસો તરફથી એમ હકીકત આહેર થઈ કે “ખાળખોધ અક્ષરમાં-વાંચતા બહુ અધવડ પડે છે, કેમકે

બાપારી વર્ગમાં તે લિપિનો પરિચય નથી,
 જેથી ગૂજરાતી અક્ષરોમાં વાંચવાનું હવે તો
 હીક.” પણ વૃજભાષાના ગ્રંથો ગૂજરાતી અ-
 ક્ષરોમાં છપાવવા, એ કેટલાક વિદ્વાનોના તેમજ
 મારા વિચારથી ઉલટું છે, તે કારણથી ગૂજ-
 રાતી વાંચનારાઓને સમ્મત થાય, એટલા માટે
 આ મેઘાડમ્બરની બાપાની કવિતાની જોડે,
 તેજ છંદમાં, ગૂજરાતી કવિતા, ગૂજરાતી અ-
 ક્ષરોમાં કરી છે. જેથી ઉપરની અડચણ દૂર થશે.

વાંચવાની તથા છંદો સમજવાની સમ-
 વડ ખડે એટલા માટે ભાષાંતરના છંદો તેના
 તેજ રાખ્યા છે, તેમાં કોઈક જગ્યાએ ગૂજરા-
 તી ભાષામાં પણ છૂટથી વપરાય છે એવા મૂ-
 લના શબ્દો પણ વાપર્યા છે, તથા જનતાં સૂધી

૧ સાધારણ રીતે વૃજભાષાને “બાપા”
 એમ કહેવાય. જેથી એકેયો બાપા શબ્દ આ-
 ને ત્યાં “વૃજભાષા” એમ સમજાવું.

શબ્દદાયને ન વળગી રહેતાં બાવાયં મુન જ-
ળવાય અને કવિતા, “સરળ ગૂંજરાતી” થાય,
એવો ખતન કર્યો છે. જેથી ક્યારેક શબ્દદાય જ-
તો રહી ગાત્ર બાવાયંજ રહ્યો છે; ગાટેજ
મારા આ ભાષાંતરને મેં “ભાષાંતર” નહિ,
પણ “ટીકા” એટલે ખુલાસો એવું નામ આ-
પ્યું છે. કેટલીક જગ્યાએ મહત્વની યાગ્યત સ-
મજાવવા ગાટે નીચે નોટ આપી છે.

આ ગ્રંથનો વિષય વાર્તિક નહોતાં અ-
ગમ્યેતિઓ ગાટે ‘અવલોકન કરવાનો-લૂખો
છે, છતાં પણ તેને રસિક કરવા ગાટે કવિએ
જે યુક્તિ કરી છે, તે સાર્યક થઈ છે, એમ
રસદ પુરૂષો સમજી શકશે.

સમુદ્રમાં પ્રવાસ કરનારા નામુદા ‘વજેરે
પાણી અને પવનની વિચિત્ર ગતિઓ ઉપરથી
“અમુક વળતે અમુક પ્રકારનું તોફાન પડશે”
એમ ખાતરીથી કહી શકે છે, અને તે નિઃસં-
દેહ અરૂં પડે છે. એ આપણી પ્રાચીન વિદ્યાને

પશ્ચિમની અર્વાચીન વિદ્યા પણ અનુગતિ આપે છે, જેથી તેના ખરીપણા વિષે કંઈ સંદેહ રહે-
તો નથી. એ વિદ્યાના ઠારણમાં અત્યાનુભવ
સિવાય બીજું કંઈ જણાતું નથી. અસાધારણ
બુદ્ધિના માણસો એવી વિચિત્ર ગતિઓ ઉપર
ધ્યાન આપીને તેની નિરીક્ષા કરે છે, તથા તે-
માં આગળના મોટા શોધક અને અનુભવી
વિદ્વાનોનો અનુભવ મેળવીને તે જાણતનો જન-
સાગર નિશ્ચય કરી તે ઉદાર બુદ્ધિના માણસો
પોતાની ગદા મેહેનત અને શોધનો લાભ મ-
નુષ્ય જન્મુઓને આપે છે ! (જુઓ આ અં-
ધની સમાપ્તિ વિષેનો છેલ્લો છપય. જે પરા-
પકાર અને ઉદાર બુદ્ધિનો પુરાવો છે.)

કવિ ઉનાડજીએ જૂના અંથો સાથે સ્વા-
નુભવ મેળવી આ નાનો પણ ઉત્તમ અંથ
રચ્યો છે, તે આ દેશમાં સર્વમાન્ય છે, મોટા
વ્યાપારીઓ, સારા જોશો, નાનાંકીત વહા-
ણવટીઓ તથા એ જાણતના શોખિન બીજા

માણસો પાસે આ અંથ લખેલો. કાઈનાર જો-
વામાં આવેછે. તેઓમાં જો અંથનો એક બહુ
ધ્વજની માફક ગંઢિયા છે.

કવિ પોતે જ્યારે હયાત હતા, ત્યારે અ-
હીના અજ્ઞાન લોકો પણ તેમને એક મહાન
ભાવિજ્યવાદી પુરુષ તરીકે જાણતા, અને આ
જાગત ધણે દૂરથી તેમને પૂછવામાં આવતા.
તેમનો સંપ્રજો આધાર કવિના આ અમૃતમય
વચનોપર હતો. કવિના પ્રસંગમાં આવેલા જે
કાષ્ઠક વિરલા અને વૃદ્ધ પુરુષો હયાત છે, તે
તેમની આનંદદાયક સત્ય ભૂતિની અધાપી
સ્તુતિજ માયા કરેછે! કવિએ આ દેહને ક્ષણ-
ભંગુર સગળ પોતાનો આ અમુલ્ય અનુભવ
આ લઘુ અંથરૂપ બાંડારમાં બંધી છે. તેમાં કેવી
અને કેટલી સૂક્ષ્મ જાગૃતિનો સમાવેશ કર્યો
છે, તે બુદ્ધિવાન વાંચનારને સમજશે.

આ અંથ પાંચવાથી વહેમી બની જવા-
નથી, પણ કેટલીક જરૂરી જાગૃતિનું અ-

વક્તોકનો કરવાની શક્તિ આવે છે. માટે અનુ-
ભવ્યા વિના મારા સુધારક અન્ધુજો ગ્રંથની અ-
વગણના નહિ કરે એમ આશા રાખું છું. અ-
ને તેટલાજ માટે અહીં ગિ૦ મણિલાલ ન-
ભુલાઈ દ્વિવેદીના શબ્દો પ્રિય વાંચનારને
સ્મરણ કરાવું છું.

“વસ્તુસંબંધના શક્ય અને અશક્ય એક
નિશ્ચિત ભેદ કરી બેસવું, એ સર્વસતતાનું કાગ
છે; પોતાની કલ્પનાને ગણતી ન આવે તે
પાંદ્રી વાત અશક્ય એમ કહેવું, શોધક બુદ્ધિ-
ને લાંછા રૂપ છે.”

નામદાર, કચ્છાધિપતિ મહારા-
જા મહારાજ શ્રીજીએ “પુરાણ કુ-
મારી” નામના ગ્રંથની ૭૫ પ્રત ગ્રંથ
છપાયા બાદ વગર માગણીએ માત્ર
પુસ્તક જોઈને ખરીદ કરી છે; તંથા આ
“મેઘાડમ્બરને” ચોગ્ય આશ્રય આપવા
માટે દરમાબધું છે; તેથી તેઓ ‘પુરા-

વિંદના મારા પરનાં આભારોમાં વધારો થયો છે; માટે આ જગ્યાએ હું તેઓ નામદારનો અંતઃકરણ પૂર્વક આભાર માનું છું. તેમજ મારા મુરબ્બી અને સ્નેહીઓ તરફથી મને આ કામોમાં અમુલ્ય મદદ થઈ છે, તેથી તેમનો તેમજ કચ્છ—ભુજનગરની વૃજ-ભાષાની પાઠશાળાના પંડિત રા. રા. પ્રાણજીવન મોરારજીએ આ અંતઃકરણ કરી, તે વિષે પોતાનો અભિપ્રાય લખી આપ્યો તેથી તેમનો પણ આભાર માનું છું.

ભુજપુર—કચ્છ } જીવરામ અજરામર જોર.
તા. ૧-૬-૬૧

सटीक मेघाडम्बर.

કવિ જડેજ શ્રી ઉત્તરકાવ્ય કૃષ્ણ.

મેઘાડમ્બરની.

પદ્યાત્મક ટીકા. .

—*—

મંગળાચરણ દોહરા.

હૈંકારાદિક શબ્દ જે,
વ્યાખ્યો સર્વ શરીર;
નમસ્કાર નર અંશને,
શંકરકે બલવીર.

ગિરિ કૈલાસે એક દિન,
બન્યો ખાગ સુખદાઈ;
ફળથી ઝાડ ઝુકી રહ્યાં,
વેલ વળી લપટાઈ.

હંસ, મયૂર વાણી વદે,
વહે સુ ગંગા નીર;

कवि जाड़ेजा. श्री उन्नड । च

मेघाडिम्बर.

—:०:—

मंगलाचरण दोहा.

ऊँकारजो शब्द यह,
सब घट बोलत सत्त;
कामारी कांसारिको,
अंश नरांय नर्मित. १

एक समे कैलास कह,
उपवन अति सुखदाय;
फल, दलसों तरु झुक रहें,
लता लगी लपटाय. • २

विमल बानि विहंगम बकें,
पसरत गंगा नीर;

૨૨
શીતળ, મંદં સુગંધ મય
નાયુ વહે સુધીર. .

૩

ત્રોટક છંદ.

કઈજાશ વિલાસથી શોભિ રહ્યો,
ભવનાથ સુ આસન ત્યાંજ કર્યો;
ફેદમાલ ધરી વળો ભાત શશી,
શિર જૂટ જટા મહી ગંગ વસી. ૧

નીલકંઠ, ઉરે અતિ નાગ રહ્યા,
ધરી અંગ વિષેજ વિભૂતો મહા;
અતિ આનંદથી અખિલેશ તહી,
ઉમર વળી ડાક કરેજ લહી. ૨

કદિ દીન દયાળ સુભાગ્ય કરે,
નીજનો જન જાણી સુદષ્ટી ધરે;
ભવનાથ અનાથ-સુનાથ કહુ,
ફરિ તેહ તણુ શરણુજ લહુ. ૩

शतिल मंद सुगंधियुत्,
त्रिविध बहत समीर. ३

छंद त्रोटक..

कइलास विलासहि शोभ धरें;
शिव बैठत वाग बिछात करें;
शशि भाल बने रुंद माल धरी,
शिर झूट झटा मध गंग झरी. १

उर नाग बने कैठ नील मनो,
अंग शोभ भभूत भूतेश बनो;
अति आनंद रूप महेश तिहीं,
ढमरू कर डाक डहक सही. २

कहुँ दीन दयाल निहाल करें,
अपनो जन जान सुदृष्ट धरे;
भव भोरे अनाथ-सनाथ सही,
अब उँनहकास सरन लही. ३

સઘળી વધૂ સિદ્ધ તણી મળીં છે,
 વચમાં તનયાં ગિરિની ભળી છે;
 તેહ શૂં વેલિ સુવર્ણ તણી, ૪
 જગ—માત ભવાની એરીતં બણી;
 ગતિ હંસ તણી હીડતાંજ ધરે,
 સતિ મુખથી રાગ મસાર કરે;
 ધરિ રીતજ એ શિવ પાસ ગઈ,
 અતિ અંગ ઉમગિ ભવાનિ થઈ. ૫

દોહરા:

હરી શંભુએ સાદરે,
 સન્મુખ આસન હીધ;
 સખી સમેતે શૈલજ,
 પ્રણામ પ્રીતે કીધ. ૧
 કરજોડી વાણી વદે,
 ‘હુ પતિ મુજ પ્રાણેશ ?’

तिहिंसिद्ध बिधु सगारि जु मिली,
 मध शैल सुता लह शोम भली;
 मनु स्वर्न लता फलफूल धरी;
 जग मंगल मात सुहास भरी. ४
 गत चाल भराल लजावैती हे,
 मुख राग मलार उचारैती हे;
 इन भांत लिये शिव पास आई,
 अति आनंद अंग उमंग दई. ५

दोहा.

शंकर हस आदर दियो,
 सन्मुख आसन दीन.
 सष सखियनतें बैठहें,
 पारवती परबनि. १
 शैलसुता करजोर कह,
 “सुनो पिय प्रानेश;

અખિલેશ્વર ! આરત હરણું !

ભૂય—ભંજન ભુતેશ ! ૨

કરવા ઉત્પતિ સ્થિતિ વળી,

લયને આપ સમર્થ;

સત, રજ, આદિક ગુણવિષે,

એક તમારો અર્થ. ૩

શી પેરે વરસાદ પ્રભુ,

થાય સુ ગર્ભે ધરાય;

સંવત કયમ સૂકો પડ,

કહો મને ભવરાય ? ૪

ચોપાઠ.

“શિવા મુણે એ સૌ વિધિ સારી,

જેથી થાયે વરણા પ્યાસી ?

સત્યાવીશ ચંદ્રની વરણી,

मम जीवन मम नाथ हो,

मम प्रीतिममहेश !

३

उत्पत्ति स्थिति लय करनकों,

तुम समर्थ हो देव !

सत, रज, तम, गुन तीनमें,

अहे तुमारो भेव.

३

बरषा किन विध होत है,

किन विध गर्भ भरंत;

सूक सैवत क्यों जातहैं,

मोहि कहो भगवंत.

४

चोपाइ.

सुनो भवानी सब विध सारी,

जिनतैं बरषा होवत प्यारी;

चंद-विधु सतबीश है भामा,

નામ આદિ અશ્વની જે ભરણી†
 (તેમાં) જે જે ધરણી ગરબ ધરેછે,
 સાધી સમય મેઘ તે દે છે;
 સતિ ? મુણે તેનાં કહું લક્ષણ,

† નક્ષત્રો સત્યાવીર છે, તે ચંદ્રની
 સ્ત્રીઓ ગણાય છે, તેમના નામ, તારાઓની
 સંખ્યા અને આકાર નીચે પ્રમાણે :—

(૧) અશ્વનીના ત્રણ તારા છે, અને
 તેનો આકાર ઘોડાના, મોઢા જેવો છે,
 (૨) ભરણીના ત્રણ ત્રિકોણાકાર, (૩)
 કૃતિકાના છ અસ્ત્રાના ડળને આકારે,
 (જેને ઝૂમખુ કહે છે) (૪) રોહીણીના
 પાંચ ગાળાને આકારે (જેને ગાદલી કહે
 છે,) (૫) મૃગશિરના ત્રણ હરણના મો-
 હાને આકારે (૬) આરદ્રાનો એક હીરા
 જેવો, (૭) પુનર્વસુના ચાર ધરતે આકારે
 (૮) પુષ્યના ત્રણ બાણને આકારે, (૯)

અશ્વિનિ આદિ નચ્ચક્રકે નામા. ૧

તિનમેં ગરમ ધરેહે જેતી,
સમય પાય વેરણા હૈ તેતી;
દેવી, સુને તાસકે લછન,

અક્ષેપાના પાંચ ચક્રાકારે, (૧૦) મધ્યાના
પાંચ ધરના છાપરાને આકારે, (એને
ગોમુતિકાનો આકાર પણ કહે છે,) (૧૧)
પૂર્વાક્ષાદ્યુનીના બે માંચકાને આકારે
એને (૧૨) તેની સાથે ઉત્તરાક્ષાદ્યુનીના
બે તારા મળવાથી તે ચાર મળીને પ-
લંગના જેવો આકાર થાય છે, (૧૩) હ-
સ્તના પાંચ પંજાને આકારે, (૧૪) ચિ-
ત્રાનો એક મોતીને આકારે, (૧૫) સ્વાં-
તિનો એક પ્રવાળા જેવો એટલે જરા
લાલિ, (૧૬) વિષાખાના ચાર તોરણને
આકારે, (૧૭) અનુરાધાના ચાર તારા
જમતાં થાળી પાસે બળીદાન મૂકે છે તેવે
આકારે પણ હાર જરા વાંકી હોય છે.

જેને જાણે કેક વિચિક્ષણ ૨
 કાર્તિક, માંગશર, પોષજ, કહીચે,
 મહા, ફાગણ, અર્ધ, ચૈત્રજ લહીચે;
 સાડા પાંચ માસ દિન રાત્રે,
 પંડિત લખતા જાયે પત્રે; ૩
 એમાં ગર્ભ કયો જો કયાંચે;
 મૂળ દિવસ પણ ચોખો (જો)ત્યાંચે;
 દિવસ તેરમો નિર્મળ થાયે,

(૧૮) જોષાના ત્રણ કુંડળના ત્રણ મોતી-
 ની હાર હોય તેવા, (૧૯) મૂળના અ-
 ગિયાર સિંહના પૂછડાને આકારે, (૨૦)
 પૂર્વાષાઢાના બે હાથીના દાંત જેવા,
 (૨૧) ઉત્તરાષાઢાના બે માંચડાને આકારે
 (૨૨) અવણના ત્રણ સ્વર્ગ, મૃત્યુને પા-
 તાળની ચેકે ઉપરા ઉપરી છે, (૨૩) ધ-
 નિષ્ઠાના ચાર મૃદંગને આકારે, (૨૪)

જાંકોંજાને કોઝ વિચિછંન. ૨

કાતી, અઘદૂન, પોષ, કંહીજે,

મ્હા, ફાગન, અધ ચૈત્ર મનીજે;

સાઢે પંચ માસ દિન રાતી,

લિખતે જાવેં પંડિત પાતી. ૩

ઇનમેં ગર્ભ ધર્યો જબ પેલો,

તિનથેં નિરમલ મૂર દિન લેલો;

ત્રયોદશોબી નિરમલ હોઈ,

શતભિષાના સો તારા ગાળ ચાળણી-
ને આકારે, (૨૫) પૂર્વાભાદ્રપદાના બે મો-
ટા માંચડાને આકારે અને (૨૬) ઉત્તરા ભા-
દ્રપદાના બે સરખા જોડાને આકારે છે,
પાશુ અને ભાદ્રપદાના ચાર તારા મળ-
વાથી ચોક જેવો આકાર થાય છે અને
(૨૭) રેવતીના બત્રીશ તારા મોટા મૂ-
દાને આકારે છે.

ગર્ભ ધર્યો તો જરૂર જણાયે. ૪

કારતક માંહી ગરભ ધરેજે;

આપણે વરસા વરસે તો;

માગશરની શુદ્ધ એકમ દિવસે,

ઝીણાં વાદળ હીમજ વરસે. ૫

[જે] દિવસો ત્રણ નિર્મળ કહેવાય,

દિવસ તેરમે નિર્મળ થાય;

[તા] ખચીત તે દિન ગર્ભ ધર્યો છે,

(જમ) પંડિત પ્રીત ધરીને પ્રીછે. ૬

લક્ષણ જે છે ગર્ભ ધર્યાના,

પ્રકાર સાત કહું હું તેના;

રીત અગ્યારે વણસે નકી,

વરણવું તે પણ વિધિયે ધકી. ૭

દોહરા.

ગાંજ, વીજ, વાદળ, વણી,

तब निहचे ग्रभ धरियो सोई, ४

काती मासहि जो ग्रम पावे,

तो अषाढ वरषा वरषावे;

माग्सरं सुद एकम दिन जानो,

श्रीनी बदली हीम बखानो. ५

तीन दिना निरमल कहावे,

त्रयोदशो बी निरमल आवे;

तब निहचे ग्रभ धरियो जानो,

एती बिध पंडित पहिचानो. ६

गरभ धरनको लच्छन एहा,

सात प्रकारहुते कहुं तेहा;

एकादशतें बिगरत होई,

बडुर कहों तांकी बिधि सोई; ७

दोहा.

बादर गाजत बीजरी,

રવિ શશિ કેરાં કુંડ.

તૂથી જળધર હિમ પડે,

વાસવચાપ પ્રચંડ. ૧

સાત રીત તમને કહી,

ગરભ ધર્યાની જેમ,

ત્રણ દિન જો ચોખ્ખા રહે,

દિવસ તેરમે તેમ. ૨

વાદળ વિગુંની વીજળી,

દિશ અવદિશ પર થાય,

કેરા પડે ધ્રુજે ધરા,

રક્ત નભે વર્ષાય. ૩

વેળું ધાળું ઊડે અતિ,

चंद्र^१ सूरको^५ कुंड^३;

बादल फाटी हेम परं,

इंद्र^७ धनुष प्रचंड.

१

सप्त प्रकार सुनाय तुम,

इनर्थे गरभ धरंत;

तीन दिना निरमल रहे,

त्रयोदशो आंबंत.

२

बिन बादल^१ दामनि दमक,

दिश^२ अवदिश^२पे जाय;

धरा^३ भूज^४ करहा परे,

रात^५ डबरसे आय.

३

उडे पाषाण^६ धुहर^७ अति,

તારા ખરે અનંત; .
 મહાથાયા શશિ સૂર્યમાં,
 ઝાંકળ અતિ ઝરંત. ૪
 એ અગ્યાર વિધિ થકી,
 ગરભ તણો ક્ષય થાય;
 એકે નહીં એમાં થકી,
 વરસા વરસી જાય. ૫

નારાયણ છંદ.

વદીજજોઠ એકમે તે સાંજમાંહિ દેખિયે,
 કહીંક વાદળાં કે વીજ ચંમકાર પેખિયે;
 ત્રીજોજો પોરંકે દિને. ત્રીજોજો તે કહાયછે.
 જોવોજ બીજ ગર્ભ છે, તેવોજ મેઘ
 થાય છે. ૧

तारा बहुत परंत;

चंद्र, सूर्यको ग्रहन वहे,

ओस बोंत आवंत.

४

एकादश प्रकार यह,

धर्यो गरभ गलजाय;

इनमेंथें एको नहि;

बरषा बरषे आय.

५

छंद नाराच.

बिंदुं सु जेष्ठ एकमं सु सांझ मांझ देखियं,

कहुं सु बादलंक बीज चंमकार पेखियं;

दिनं सु तीसरेक पौ'र तीसरे कहावहीं,

जितो सु बीज गर्भहे, तितो सु मेह आवहीं १

દોહરી.

ઉત્તરમાંથી આવશે,
એ વિચાર ઉર આણુ;
મેઘ ગર્ભ જે દિશ ચડ્યો,
તે દિશ વર્ષે જાણુ. ૧

ચોપાઈ.

ચંદ્રવાડ ને ગર્જણ થાયે,
વાસવચાપ મેહ વરસાયે;
ખૂણા વાયવ્ય થકી તે આવે,
ગર્ભતણી એ રીત કહાવે. ૧
ચંદ્ર-કુંડ વળી વાસવચાપે,
વાહણ ગર્ભ મેઘ ખડુ આગે;
બસેમાં દિન ઓછા પાંચે,
મેઘ મંડળથી આવે સાચે. ૨

दोहा.

उत्तर दिशतें आवेई,
याको यही बिचार; .
बादल ग्रभ जा दिशि चढे,
ता दिश बरसें बार.* १

चोपाई.

चंद्रकुंड अरु गाज कहावे;
इंद्र धनुषको मेह जु आवे;
वाव्य कोनतें आवत होई,
इन प्रकार ग्रभ जानो सोई. १
चंद्रकुंड अरु बादल कहिये,
इंद्रधनुष ग्रभ मेहजु लहिये;
इकमत दिन पंचानुं पावे,
निश्चै मेघ मंडलथें आवे. २

છ માસને દિન પંદર જતાં,
 અબ્જ વિષે મે' અતિ વરસાતાં;
 માંધવૃષ્ટિનો* મેવ કહીજે,
 ખસેં ખ્યાશી દિનપર લીજે. ૩

માસ નવે દિન ખારે જાણો,
 થાય મેવ સંશય નવ આણો;
 ગાજ વીજ રવિકુંડ કહાયે,
 માસ છટે તો મેવજ થાયે. ૪
 ગરબ ધર્યો જે દિવસે હાયે,
 સાત રીતમાંથી જે કાયે;
 તેહ દિવસથી ગણત્રી ગણિયે,
 નિરખા હમેશાં લખતા રહિયે. ૫

દોહરા.

કૃતિકા પૂનમ કાર્તિકી,

* માવડું.

षट् मासहि दिन पैदर कूहावें,
 आभा मंडल मे' बरसावे;
 मावठाको मेघ कहौजि,
 द्वेसत व्यासी दिनतें लहिजे. ३
 नव मासाहि दिन बारहि जानो,
 बरसा बरसें निहचें मानो;
 गाज बीज सूरजकुंड कहिये,
 छठे मास वे बरषा लहिये. ४
 जा दिनथें ग्रभ बंध्यो होई,
 सप्त प्रकारहितें कर सोई;
 ता दिनथें गिनती गिनवावें,
 नित देखे नित लिखते जावें. ५

दोहा.

कार्तिकः पूनम कृत्तिका,

શશિથી જો ઉતરાદ; ૧
લહો વિમાળ વિદ્વાન તો.

અપાડમાં વરસાદ. ૧

કાંઈકે ઉચી આવતાં,

વરસા જેઠ જણાય;

નીચી કાંઈકે નિરખતાં,

નભ+ શ્રાવાણમાં થાય. ૨

ખાડુ ઉચી નીચી રહે,

પ્રતિપદ+ પોષજ જોય;

વૃશ્ચિક ઉદે સવારમાં,

વર્ષ ન નિષ્કૂળ હોય. ૩

એક રાશિ રોહિણી શશી,

+ ભાદરવા. ૧ પડવા. પોષમાં પડવા -
સુધી ખાડુ ઉચી કે નીચી રહે અને વૃશ્ચિક
રાશીનો ઉદય પ્રભાતમાં થતો હોય, તો વર્ષ
નિષ્કૂળ ન થાય.

ईदु ते उत्तरान;

मेघ अषाढ हि मासमें,

बिमल सुनो बुधवान २

उची जो कुछ आवहे,

बरषा जेठ बनेह;

नीचीकों जो निरखीयें,

भादो श्रावन मेह. २

अत ऊची नीची रही,

पोषही पडवा जोय;

• जुदे वैश्विक प्रभातमें,

निष्फल वर्ष न होय. ३

चैतर सुदकी पंचमी,

પાંચમ ચૈત્ર શુદ્ધેજ;
ધાન્ય વેચીને ધન કરે,
કવિજન એમ વદેજ. ૪

આગળ શશી કદી આવતાં,
વરસા પણ ને થાય;
અનાજ તો પણ આકરં,
એ સે'જે સમજાય. ૫

હુ? સુંદરી? સાંભળ હવે,
મેવમાળ ફળ જેહ;
ગર્ભ ધરે જેનો યદા,
તદા સુ વર્ષે તેહ. ૬

ચોપાઈ.

કારતક શુદ્ધ એકમથી મેળો;
પૂનમ અમાવાસ પછીભેળો^૧;

૧ શુદ્ધિ ૧ થી ૧૫ સુધી ૧૫ દિવસ અને
સોળમી અમાવાસ્યા.

रौद्रनि शशी इक राश;
 अक्ष बेचकं धन करो,
 कविजन कहत प्रकाश. ४

आगे चंद जु आवहे,
 अन मोघो ठे जात;
 जदापि मेघ-वृष्टि भई,
 तदापि सुनो इक बात. ५

अहो ! सुंदरी ! अब सुनो,
 मेघमाल फल जोय;
 जब याको ग्रभही धरे,
 तब वरषा रित होय. ६

चोपाई.

कार्तिक सुद एकमते कहिये,
 सोई अमावास्या लग लहिये;

સોળ દિવસની ગણતરી કરીયે,
માર ચાર દિન વેચી ધરિયે. ૧

પાંચો બીજ ત્રીજને આણે,
સુધરે ચોથી તો ફળ જાણે;
ગગન ગરજના વીજળી નિરખે,
જેઠ માસ વરસાથો હરખે. ૨

પાંચમ છઠને સાતમ કેવી,
સુધરે આઠમ ગીતજ એવી,
મેહ અપાડ મોર દેવર કરશે,
મેઘ મંડાણ ગરજના સરસે. ૩

નોમ દશમ અગ્યારસ જણા,
સુધરે બારસ વિધિ ઉર આણે;
શ્રાવણ માહી બપૈયા બોલે,
ચોદશિ વર્ષે દાદુર ડાલે. ૪

૧ સરસે-(પંચમિ-વિ.) સારી ગર્જનાથી.

दिन सोलहकीं गिनति कीजें,
चार चार तिथि बेचाहि दीजें ॥१॥

एकम द्वतिया त्रतिया देखी,
चोथि सुंधारे तो फल पेखी;
अंबर गरजें दामिनि दरसें,
जेठ मास बरषा बहु बरसे. ॥२॥

पांचम छठ सातम तिथि केसी;
आठम सुधरे तो बिधि ऐसी;
मेघ अषाढ मयूर घनराजें,
मेघाढम्बर अम्बर गाजे. ॥३॥

नवमि दशमि एकादशि कहिये.
द्वादशि सुधरे तो बिधि लहिये;
श्रावन मास बपैया बहके,
चहु दिंशि बरसे दादुर दहके. ॥४॥

તેરસ ચૌદશ પુનમ કહિયે,
 અમાવાસ્યે રીતજૂ લહિયે;
 (તા)ભાદરવામાં મે' બહુ થાયે;
 અતિ રતિ દંપતિ વિષે જણાયે. ૫
 દોહરો.

એક દિવસના સાત દિન,
 નિઃસંશય છે એહ;
 લક્ષણ ગરબ કહું હવે,
 સુણો શૈલજા! તેહ. ૧

ત્રોટક છંદ.

કહિં કાર્તિક માસવિષે ધનંજી,^૧
 અતિ પાંચ સુરંગ રચે કહિ જો;
 એક શ્વેત પીળુંવળી શ્યામ ઘટા,^૨

त्रयोदश चतुर्दशीकों, जिनो,
 पूनम अमावास शुध मानो;
 भाद्रपदे, वरषा बहु पावे,
 दंपति रित् अति प्रित बढावे. ५

दोहा.

एक दिवसके सात दिन
 यामे संशय' नाहि;
 अब ग्रभ लच्छन कों कहों,
 शैलसुता ! सुन ताहि. १

छंद त्रोटक. .

'कहु' कार्तिक मासहिमें बदला,
 रँग पंच स्वरूप रचे जद'ला;
 इक श्वेत पीति अरु साम घटा;

એક અશ્વ^૩ ધનૂષ^૪ બનેજ અટા^૫
 ધનવાસ^૫ સુરીતથી શોભિ રહે,
 કહિં કોરૈભ રૂપ અનેક લહે,
 નિરખો રૂપ એ જવ કાર્તિકમાં,
 ચહુ માસ વસે કહો તે તકમાં. ૨
 દિન કાર્તિકના કહુ ચાર હવે,
 વરસા નૃત એકજ માસ કવે;
 શુદ્ધ એકમથી ગણત્રી ગણીને,
 અમૃતવાસ લગી નભની ભણિને. ૩

દોહરા

આઠમ એકાદિ શુદ્ધિ—
 પાંચમ કાર્તિક સાર;
 તે નિર્મળ જે હોય તો,

૩ આકાશ. ૪ મેહુલ. આકાશમાં વાદળાંના
 થતા (કલ્પિત) મેહુલો. ૫ આકાશ.

ઇક ત્રંબક કાસ વરંન અટા. ૧

ઇન માંતજ અંબર શોભ ધરે,
કહુ કોરંભં રૂપ અનેક કરે;

જબ કાર્તિકમેં વહ રૂપ લહો,
વરષા વરસે ચત્ર માસ કહો. ૨

દિન કાર્તિકકે અબ ચાર કહેં,

વરષા રિત એકઠિ માંસ લહેં;

સુદ એકમથેં ગિનતી ગિનહો,

અમવાસ લગે અહકાશ લહો. ૩

દોહા.

કાર્તિક સુદકી પંચમી,

અષ્ટ ઇકાદશિ જોય;

વહ નિરમલ જો હોત હે,

૧ વર્ષાદની ઉભી શેરેને કુરંભ કે કારં-
ભ (ધુરતા) કહે છે, બહુધા જે દિશામાં એ કારં-
રંભ દેખાય છે, ત્યાં વર્ષાદ વરસતો હોય છે.

વરસા લઈ અપાર. ૧

ગાજ, બીજ, વર્ષાદથી,

જરૂર દુકાળ જણાય;

હૈ ! ગિરિવર-તનયા ! સુણો,

એ રીતે સમજાય. ૨

શુદ્ધ એકમ કે બીજનો,

આવે જો રવિવાર;

મેઘ બૂંદ વરસે નહિ,

સુણ હરિણાક્ષિ ! સાર. ૩

સર્વેયા:

કાર્તિકની શુદ્ધ સાતમથી દિન,

આઠ લગી નભમાં દરશાયે;

કેતુ વળી કહિ ગાજ કે વિજળી,

સમજ-કુંડ કરા વરસાયે;

ती, बरषा बहु होय. १
 गाज बीज वृष्टि भई,
 निहचें परे दुकारि;
 एसी बिध वह लीजियें,
 सुन अचलेश कुमारि ! २
 सुद एकंम द्वितियानको,
 रविवार आवंत;
 बरषा बुंद न परतहे,
 सुन मृगनयनी ! बात. ३

सवैया.

सवि ! कार्तिककी सुद सातमर्ये,
 दिन-आठहि पूनमलों दरसैं;
 धुमकेतु कहों पुछ तारे अरु,
 कब सूरजकुंड कप्हा बरसे; -

१. गन्धी शिखा (ध्वज) वाजा तारा आने
 पीला नीली शिखा (पूछडा) वाजा तारा.

(એ)ચિન્હ બનેજ અકાશ વિષે તવ,
 પક્ષો તળાવં સુકે તરસાએ,
 છત્રનો ભંગ ને અન્નમળે નહિ,
 જીવ જાતુ દુખિ એ અરંસાએ. ૧
 ચોપાઈ.

કાર્તિક વિદ્ય એકમથી જાયે,
 સાત દિવસ જો ચોખા હોય;
 ખ્યારી! બેદ સુણી કહુ જેનો;
 અતિ વર્ષાદ ગુણ એ તેનો. ૧
 કાર્તિક વિદ્યો માંડીને જો,
 બાર દિવસ નભ વાદળ છે.તો;
 અષાઢ કેરા ત્રણ દિન વીતે,
 આવે મેઘ અકાશ સુ રીતે. ૨
 દોહરો.

જન પશુ કેરા દૂધમાં,

कहुं गाजहिं बीज. अकाशहिं मे,
सर नीर पंछी सबहैं तरसे;
अरु भाजत छत्र न अब मिले,
जन जीव सबे दुखहैं अरसे. १

चोपाई.

कार्तिक बिद एकमथें पावें,
सात दिवस निर्मल नभ भावें;
सुनो भेद ए प्रानहु प्यारि !
तब बरषा रित होवत भारी. १
कार्तिक बिद नामहु कहाया,
दिन बारह दल बादल छाया;
तीस दिना आषाढ हु जावे,
धैरा घुमंड करे घन आवे. २

दोहा.

मरपशुकों कछ रोग हवे,

ઉપર રોમ દુખ હોય;
માસ મોગસરની છડું,
મુળે વાયુ વિધિ સેવ્ય. ૧

ચોપાઈ.

જેવું શુદ્ધ સાતમથી જાણી,
છઠ્ઠી સુધી એ ભેદ વખાણી;
જે પશ્ચિમતો વાયુ વાયે,
નભ* વિદ આઠમ વર્ષા થાયે. ૧
વદ સાતમથી દશ દિન લહિયે;
પૂરવ વાયું દુકાળજ દહિયે;
અમાવાસ લગી દશ દિન સોયે,
હીમ પડે તો લાભજ હોયે. ૨
ચૌદશ જેઠ તણી વદ થાયે.
ચતુરદશે ધન ઘટા છવાયે;
હીમ રહેલો જેટલા દિવસે,

सुख दुखं सहे नरीर;
 सुनो मागसर मासमें,
 कहों विचार समीर. १

चोपाई.

मागसर सुद्र सातमथें पेखो,
 छठ लग एमो भेद सु लेखो;
 पश्चिम दिशाको पवनाहे सरसैं,
 भादो बिदकी आठम बरसैं. १

बिद सातमथें दश दिन का'वे,
 पूरव वायू दुकाल दिखावे;
 अमावास लग दश दिन ताई,
 हीम परे तो भेद कहाई. २
 जैठहि बिद चतुर्दशी कहावे,
 मेघ घटाकर चहु दिशि आवि;
 हीम जिते दिन मांहि रहावे,

તેટલો દિન વર્ષાદગ્ન વરસે. ૩

દોહરા.

કંજનયની ! હરિવદનિ ! સુણ,
પોષ માસ ફળ જોઈ;

સુદ એકમથી સાત-દિન,

વિગતે વર્ણવું તેહ. ૧

ગાજ, વીજ, વર્ષાદ ધન,

ગગન વિષે જો-હોય,

દિન સત્તાવિશત્તભતણા,

ફાઈ ન પડશે કોય. ૨

પંદર દિન સાતમ પછી,

પશ્ચિમ વાયુ, ઠાર†;

જોઈ સુદે દિન આઠમાં,

વરસે મેવ મહાર. ૩

तेते दिन बरषा बरषावे.

३

दोहा.

कमलनेत्री? चँदबदनी! सुन,

पोष मास फल जान;

सुद एफम दिन सातलों,

तांका कहु फल मान.

१

गाज बीज बरषा करे,

बादल जो नभ होय;

भादो दिन सतबीश लग,

बूंद न परहे कोय.

२

सुद सातमथे पंदर दिन,

हेभाहि पछम समीर;

जेठाहि सुद हे आठ दिन,

बरषा बरसे नीर.

३

સવૈયા.

પોષ્ટતણી વિદં એકજ સાતમ,
 -ખારસની વિધિ એવી ખનાવે;
 વાદળ કે કહિં વીજળી પેખિયે,
 ત્રણ દિનો સુ અપાડજં જાવે—
 આવે અતિ વરસા ધરણી પર,
 અંખર ડંખર ધૂર ફરવે;
 ઉનડ દાસનોં સ્વામિ ભણે ભવ—
 ભેદ ભવાનિ પ્રતીજ ખતાવે. ૧
 કાર્તિકની સુદ ખારસ કે વળી,
 માગસરની સુદ દશશમ લેખો;
 પોષ તણી સુદ પાંચમને વળો,
 સાતમં તે સુદ માહની પેખો;
 માસજ ચાર વિષે દિન ચાર એ,

सवैया.

पोषहुकी विद एकहीं सातम,
 बारसकी विध ऐसी करावे;
 जो बदरा कहु दामिनि देखत,
 आषढके दिन तीन ममावे,
 पीछे घनी बरषा बरसे घर,
 अंबर डंबर छाह रहावे;
 उन्नड दासकरे स्वामि कहे.
 शिव पारवती सम भेद बतावे. १
 कार्तिककी सुद बारस को;
 कइँ मागसरकी सुद दशमि देखो;
 हे सुद पोषकी पंचमि पूरन,
 म्हा सुद सातम ऐसे हि लेखो;
 मासाहि चारमें ए दिन चार हि,

ગાજ સુનીજ કે પુદ્ગલ દેખો;
ચારેય માસમાં ગર્ભ ધૂર્યો એમ;
પાંડિત પૂરણ પેર પરેખો.^૧

દોહરો.

હુ ! કમળાક્ષિ દેવી ? સુગ,
વચન અતિ સુખદાય;
મહામાસનું ફળ કહું,
ભાષે એમ ભવરાય. ૧

દોષક છંદ.

જે સુદ પાંચમને દિન જોયે,
વાદળ, સૂરજ-કુંડ સુહોંયે;
વીજળિ જે દિશા કોઈક દર્શા,
દિવસ બાર અપાઠજ વર્ષે. ૧

माजहि वीजहे बुंद विशेषो;
 गर्भ धर्यो तव मासहि चारमे,
 उन्नडदास प्रवीन परेखो. २

दोहा.

अंबुज नयनी हे सति ?
 वचन सुनो सुखदाय;
 महा मासको फल कहों,
 उन्नड हरि गुन माय. १

छंद दोधक.

महा सुद पांचमकी विध.जोई,

सूर कुंडं अरु बादल होई;

दामनि.जो कितहुत दरस्से,

आषढ बासुर वार बरस्से. ३

કુંડળિયો.

સાતમ મહા સુદ પારસે,
 દક્ષિણ વાયુ વાય;
 સત્તાવીશ અષાઢ દીન,
 તો વર્ષા નહિ થાય—
 તો વર્ષા નહિ થાય,
 શુદ્ધિ શ્રાવણ છઠ આવે;
 બમણી થાય ખરીદ,
 ધાન્ય સૌ ઐકળ લાવે;
 મહા વિદ પાંચમ દિને,
 રહે વાહળ ને સતમ;
 વરસી બધો અષાઢ,
 રહે વદ પારસ સાતમ. ૧
 દોહરા.
 સુદ આઠમ ફાગણ તથી,

कुंडलीओ.

म्हा सुद सातम द्वादशी,
 वज्जिन वाय समीर;
 बीस सात आषाढ दिन,
 बूद न परहे नीर;
 बूद न परहे नीर-
 सरावन सुद छठ ताई;
 दुगनी होत खरीद,
 पाड अन एक पठाई.
 म्हा बिद पंचमि मांह,
 रहे बदला जो रातम;
 सगरो बरस अषाढ,
 दरस बिद द्वादशि सातम. १

दोहा.

फागन सुदकी अष्टमी,

ને તાદાન કંઈ હોય;
 સાત્ર સુખત્ર સકાળ છે,
 પૂર્ણમાસિ શુદ્ધ જોય.

હોળી વિષે.

—::—

ચોપાદ.

વાયુ વિચાર હુતાશનિ ફડેલો,
 રહે દિવસ ધડિ ચારજ છેલો;
 ચાર ઘટિકા રાત ગયેથી,
 (જે)જણાય વાયુ દૃષ્ટિ કરેથી. ૧
 હોમણો વાયુ ને વાયે,
 ખીક અન્ય દળની ઉપજાયે;
 સમીર ઉત્તરનો વરતાયે,
 તીક્ષ્ણ ઉપદ્રવ અતિ થાયે.

१७
 जो बदरी कुछ होय;
 सुगल बरस सुभसु रहे,
 पूनम निरमल जोष १

हुतासनि विचार.

चोपाई:

वायु हुतासनि कोहि विचारा,
 दिन घटि जब होवतहे चारा;
 रेन घटिका चारहि जावे,
 तास समे जो समीर रहावे. १
 पूरव वात लगे पर पंका,
 परदलको बहु पावत संका;
 उत्तर वायु करे शंकाशोर,
 सलंघ किनार करें सब छोरा. २

આથમણો છે અતિ સુખ દાયક,
 ધર ધર કરશે મંગળ વાયક;
 દક્ષિણ પવન હોયછે જ્યારે,
 રાગ થકી દુખ ઉપજે ત્યારે. ૧

ચતુર દિશાનો વાયુ વાયે,
 પ્રલય કાળ પૃથવી તવ થાયે;
 નૃપ રૈયત સૌં પોડા પામે,
 તેમાં સંશય કરો ન આમે. ૪
 દોહરો.

કોકિલસ્વરિ! તુજને કહું,
 ચૈત્ર માસ ફળ જેહ;
 કવિ ઉંનડ લાપા ભણે,
 ભાવતિ ભવ મન તેહ. ૧

ત્રોટક છંદ.

સુદ એકમ વાદળ ચૈતર છે,

૧ આમે—ફાકટ—ખાલી.

बंशिम समीर अति सुख दाई
 घर घर मंगलचार करारै;
 दक्षिण दिशाको पवन सुजोई,
 रागहिते कर दुखवत होई. १
 चारहि दिशको पवन अकोरे,
 प्रलयकाल पृथ्वी तब होवे;
 राजा प्रचा दुःखी सब कोई,
 यामें संसय जीनि करनोई. ४

दोहा.

हंस गबनि, पिकवयनि सुन,
 जैत्र मास फल जान;
 दास उनह भाषा भजे,
 शंकर के मन मान. १

छंद त्रोटक.

छंद एकम चैतर हैं बदर,

બની જોર બાહુ સ્વર મેડુકતે;
 સુદ બીજ વિષે દળ વાદળ છે,
 થઈ બાજરી સંબર તો અતિશે. ૧
 સુદ ત્રીજ તણા તણમાં ન મણા,
 સુદ ચોથ કરે ચકચાર ઘણા;
 સુદ પાંચમ ચોખિ નથીજ જદા,
 નિશચેય દુકાળ પડેછે તદા. ૨
 (જો)વનખૂંદજ પાંચમ રોહણીમાં,
 (તો)વનખૂંદ વિનાસુ અષાઢજ ત્યાં;
 ઘન સાતમ આદ્રવિષે વરસે,
 ઘનથી નવ શ્રાવણ તો હરખે. ૩
 નવમી સુદ પાણી પડે પુષમાં,
 તવતો ન મત્તાર કરે નભમાં;
 જવ પૂનમની ચિતરા વરસે,

उपजे, सु जुहार बंके ददरी;
 सुद बीजहि बादल अंबरहें,
 बहुधा भइ बाजरी संबरहें. १

सुद तीजहि के तिल होत मने,
 सुद चौथ करे चकचार घने;
 सुद पंचमि निर्मलना जबहीं,
 निहचें जु दुकील परे तबहीं. २

सुद पंचमि रोहनि बुंद घना,
 तब जात अपाठ सुमेघ बिना;
 सुद सातम आद्रहि मेघ परे,
 तबहु महि श्रावन बुंद धरे. ३

सुद नोमि पुषं धर पानि परे,
 तब भाद्रपदो न मलार करे;
 सुद पूनम और चित्रा बरसे,

તવ આશું વિષે માહ ના સરસે.૪
દોહરો.

કાર્તિક માસ વિષેજકો,
ગરભ ધરે નક્ષત્ર;
તવ પંડિત મુખ ઐમ વદે,
મેઘ અપાક સુમિત્ર ! ૧
સુદ પાંચમ ચૈતર તણી,
સમિ નોમ લખી લેજ;
પડે પૂનમે પાણિ તો,
ગરભ પાત કરી દેજ. ૨
જેઠ તણી સુદ બીજની,
વીજગર્જના થાય;
હીણું વંચ તો થાયછે,
એ સહજે સમજાય. ૩
વીજ થાય રાહણિ વિષે,

पुनि आशुय होवत ना सरसे ४

दोहा.

कार्तिक मासहिमें कहों,

नछत्रं गरभ धरंत;

मेघ अषाढाहे मास हे,

पंडित योंहि पढंत. १

चैतर सुदकी पंचमी,

सप्त नोम लिख लेहु;

पूनम मेघहु परंतहे,

गरभपात कर देहु. २

जेठ सुदि द्वितीयांनको,

गोज बीज घन होय;

हीन वर्ष सब होतहे,

यह जानो जो कोय. ३

रोहनि दामनि दमकहे,

ફાડી બોતર દિન;
 હોય ગર્ભ તો તે સમે,
 વરસાં થાય પ્રવીન ! ૪
 ચૈત્ર માસ વિદ પક્ષમાં,
 આઠમ ચૌદશ જેહ;
 દક્ષિણ વાયુ વાય તો,
 અપાર વરસે મેહ. ૫
 કૃષ્ણ પક્ષ વૈશાકમાં,
 આઠમ બારસ જાગુ;
 જેટલા વાદળ નમત્રિપે,
 તે સમ મેઘ વખાણ. ૬

बहुतर दिवस निंकाल;

ऊपरांत जो गरभ है;

होवत वरषा काल.

४

चैत्र मास पख कृष्णमें,

अष्ट चतुरदशि आन;

वायु दच्छन वाय है,

अनहद मंघ ब्रखान.

५

मास बैशाख जु कृष्ण पख,

आठम द्वादशि एह;

जेते बदला नभ चढे,

से तो वरषे मेह. .

६

અખાત્રીજ વિષે.

સૌરઠો.

અક્ષયત્રતિયાનાજ,
વાયુ તણે વિચાર ને;
હે ! હરિણાક્ષિ ! આજ,
કંજ વદનિ ! તુજને કહું. ૧

ચોપાઈ.

અખાત્રીજની મોટી પરીડે,
સમીર વહે તે ઉરમાં ભેડે;
ચાર ઘડી રે'છે જવ રાત્રી,
(ત્યાંથી) પૂર્ણ ઉદે સૂરજ તવ ખાત્રી. ૧
જેવો પવન સમય તે ન્યાળી,
દિશ દિશ કેરો ભેદજ ભાળી;
ઊગમણે જો અતિસય વાચે,

अवात्रोजं ध्यात्वा.

सोरठो.

अस्त्रात्रीजं सु आन,
वायूको जु विचार यह;
मृगनयनी ! सु मान,
कमलवदनि ! तोसों कहों. १

चोपाई.

अस्त्रात्रीजकी बड़ी फजरमें,
पवन लगे सो राजनजरमें;
रेम घटी जब रहवें चारा,
खुर उदे लग ठहे नारा. १
तास समयको वायु निहारें,
दिश दिंशहीको भेद विचारें;
पूरव पवन करे शकशोरा,

(તો) ધાન્ય તૃણ સૌ સૂકી જાયે. ૨
 પવન ખૂણુ અગ્નિનો થાવે,
 નવાણુમાં નહિ નીર આવે;
 દક્ષિણ કેરો વાયુ જમે,
 અનવિણુ ખાણી પીડા પામે. ૩
 નૈઋત કેરો વાયુ સુહાવે,
 નીર નવાણુંવિષે બહુ આવે,
 પશ્ચિમ પવન વાત જે વરણી,
 સૂકે નહિ જાગવિણુ કદિ ધરણી. ૪
 નિશ્ચય કંઈ ઉરમાં નવ થાયે,
 નહિ દુષ્કાળ સકાળ કહાયે;
 વાન્ય ખૂણુનો વાયુ હોયે,
 એકાકાર અંબ્ર^૧ ઘન^૨ સોયે. ૫
 ઘાસ ધાન્ય સૌ આણુહદ નિપજે,

अन त्रनें धन सुकत सब ठोरा. २

आँसुकोनको वायू आवे,

कूप तलाव न जलको पावे;

दक्षिण दिशको वायु समीरा,

अन बिन जंतु लहें बहु पीरा. ३

पवन कोन नैरुतको आवे,

समग्र नवान नीरको पावे;

पश्चिम दिशको पवन जु बरनी,

जल बिन कब सूकेनहि धरनी. ४

धाधा बीधा करा बिचारा,

ना हुकाल ना होत सुगारा;

वायु कोनको पवन बिचारो.

जलधर अंबर एक निहारो. ५

अन धन तन सब अनइद होई,

ત્રપ્તિ અતિ પ્રાપ્તિ ઉર ઉપજે;
 આવે ઉત્તર વાયૂ જ્યારે,
 નીર સમાય નવાણ ન ત્યારે. ૬
 ખગમૃગ આદિ કલોલજ કરતા,
 નૃપ રૈયત સૌ સુખથી કરતા;
 ઇશાન વાયૂ વાયે જ્યારે,
 ઉંદર તીડ ખગાડે ત્યારે. ૭
 રહ્યો સમીર ખર્ચે જવ સ્થીર;
 ફળ ઠહું છું સુણુંને ધરી ધીર;
 તો મરકી કે હોય લડાઈ,
 છત્ર ભંગ સુખ જય વડાઈ. ૮
 ઉગરે કોઈ અબક્ષો ભક્ષી,
 ઇશ્વર તે ન ખતાવે અક્ષી;
 એ વિધિ અક્ષયત્રતિયાની જે,
 ઇશ્વર સનિહ્ન કહિ છે મેં તે. ૯

जीव हि जंतु त्रैलोक्य सब कोई;
 उत्तर दिशि को पवन जु आवे,
 बड़ी तडाग न नीर समावे. ६
 प्रभु पंखी सब करत कलाले,
 राजा प्रजा सुखी सब डाले;
 पवन इशान सुलग्गे जबही,
 मृसे सलभ बिगारें तबही. ७
 थंभ पवन रह्यो जब थीरा,
 सब अकाशको कहे शरीरा;
 तब विग्रह कां होवत रोगा,
 छत्रभंग दुख पावत लोगा. ८
 अभख भखे उगरे नर कोई,
 प्रभु न नयन दिखाबहु सोई;
 अखात्रीजकी बिध ए आंखी,
 तांके दैव निरंजन सांखी. ९

દોહરા.

અખાત્રીજના દિવસનો,
રવિ આથમતી વાર;

નિશાન તે સ્થાનક કરી,
તેહ કરે નિરધાર.* ૧

શશી આથમ તે સમે,
જગ્યા જોવી તેહ;

હોય ઇંદુ જો ઉત્તરે,
તોજ સકાળ સંજોહ. ૨

ઉપરા ઉપરી આવતાં,
થાય સુકાળ દુકાળ;

દક્ષિણમાં દેખાય તો,
નિશ્ચય પડશે કાળ. ૩

* અખાત્રીજને દિવસે સૂર્ય આથમે ત્યારે તે ઠેકાણું; અમુક જગ્યા, ઝાડ, વગેરેથી નકકી કરવું, પછી જો ત્રણ થી રહીને ચંદ્ર આથમશે, ત્યારે તે જગ્યાએ જોવું, જો ચંદ્ર, સૂર્ય

दोहा.

अखात्रीजके दिक्शको,

सुर अस्त जब होय;

तास-ठोर नीशान कर,

निश्चै कीजे सोय. १

चंद अस्तके समयमें,

देखीजे वेठोर;

शशी होत उत्तरादमें,

वेसुगालको जोर. २

जोई शिरपर आवहैं,

होत सुगाल दुकाल;

जा आवे दछनादको,

केवल परहैं काल.

या उत्तरगां व्यायमे तो सगान, उपरा उपरी
थाय तो सगान आगे दक्षिणे अस्त थाय तो
दुगान लखवो.

ચોપાઈ.

આવે અખાત્રીજ દિન જ્યારે,
 પ્રા નક્ષત્રનો જણાય ત્યારે;
 આવે છે કૃતિકા જે કદા,
 સમાન વર્ષ થાય છે તદા. ૧
 રાત દિવસ જે આવે રોહિણિ,
 કરે સકાળ તદા મન મોહિણિ;
 આવે મૃગશિર દુકાળ જણે,
 એ ફળ અખાત્રીજ ઉર આણે. ૨

દોહરા.

અગ્યાત્સ આપાડ સુદ,
 “દિવ્યોદની” નામ;
 સોમ, શુક્ર, ગુર, આવતાં,
 થાય સકાળ તમામ. ૧

चोपाई.

अखात्रीजको दिवसहु आवे,
 नछत्रको फल जान रहावे;
 कृतिका आवतहे जो कबही,
 बरस समान होतहे तबही. १
 रोहानि आवत हे दिन रेना.
 होत सुगाल अति सुख चेना;
 मृगशर आखे तबे दुकाला,
 अखात्रीजको फल यह बाला! २

दोहारा.

‘सुद अषाढ एकादशी,’
 ‘देवपोढनी’ देख;
 सोम, भृगु, गुरु, आर्वह,
 होत सुगाल सु पेख. १

આવે મંગળ, મંદ,^૧ રવિ,

તો દુકાળ દેખાય;

સુદ પાંચમની વીજળી,

કરે સકાળ સદાય. ૨

આઠમ સુદ આષાઢની,

રવિ આથતી વાર;

બુદ પડે તે સમય તો,

સપ્તમ સકાળ અપાર. ૩

ત્રિદ અષાઢની આઠમે,

ઈંદુ ઉગતાં^૨ વાર;

દ્વાદશ ગજ વાદળ વિષે,

તો સકાળ નિરંધાર. ૪

૧ સની. ૨ અષાઢવદિ આઠમની મધ્ય-
રાત્રે ઉગતા ચંદ્રને જોવા ખેડૂત, વ્યાપારી વગેરે
લોકો મેદાનમાં જાય છે, તેને “ભાંડો” કહે છે.

सुनि, रवि, मंगल आतहे,

तबे दुकाल दिखाय;

सुद. पांचमकी दामनी,

करत सुगाल कहाय. २

सुद अषाढकी अष्टमी,

सूर अस्त जब पाय;

बूंद परे ता समयमें,

सुख सुगल उपजाय. ३

विद अषाढकी अष्टमी,

चंद उदे ता बार;

गजु द्वादश बदलानमें,

देखत भयो सुगार.

પૂનમ વિષે.

ચોપાઠ.

માસ પારની પૂનમ જેવી,
 વર્ણવિ કહું તમોને તેવી;
 ચૈત્ર પૂનમે ચિત્રા હોયે;
 ચોખી હોતાં વિધિ શુભ જોયે. ૧
 કદાચ વાદળ અભ્રે દીસે,
 તો અરધો વરસાદજ વરસે;
 થાય કદાપી ચંદ્રગ્રહણજે,
 ઉલ્લકાપાત આદરે તેનો. ૨
 હાથ પંદર દશ ભાંડો^૩ દેખે,
 તો એ વાતે શુભ કરી લેખે;
 નહિતો કણુ સંઘ્રહ બહુ કીજે,
 પાંચે માસે લાભજ લીજે. ૩

૩ “ભાંડો” એટલે વાદળથી ઢંકાયેલા
 ચંદ્રનું ઉગરું.

• पूर्णः सि विचारः

चोपाई.

पूनमं बरुनो मासहि वारा,
सुनो भवानी बचन हमारा;
चैत्र मासकी पूनम चित्रा,
होत निर्मली तो बिधं मंत्रा. १

वादल अंबरमांह रहावें,
आधी बरषा तब वरसावें;
चंद्रग्रहण जो होवत कबही,
करे जु उलकांपात सों तबही. २

भांडो हाथ पंदर दश देखे,
तंबे बात ए शुभकर लेखे,
नांतर धान संग्रहो कीजे,
मास पंचमे लाभ सु लीजे. ३

પૂનમ વૈશાખિયે વિશાખા,
 ચોખી ભૂલી ભેદ એ ભાખ્યા;
 કાજે નહિતો ધાન સંગ્રહો,
 ત્રીજે માસ લાભ પૂરણુ દ્યો. ૪
 જોષ્ટા જેઠ પૂનમે આવે,
 ચોખી હોતાં સુખ ઉપજવે,
 નહિતો રાખો ધાન અતિસે,
 ચોથે માસ લાભ શુભ દીશે. ૫
 અષાઢી પૂનમ ઉત્તરાષાઢા,
 આકાશે વાદળ જે ગાઢા;
 ગાજ વીજને ઘટા વધારે;
 ધાન્ય વૈંચીને ધનંજ ધારે. . ૬
 શ્રવણ શ્રાવણી પૂનમ આવે,
 સુખદ અંબ્ર વાદળાં સુહાવે;
 જલદ જઈ વરસે દશ દિશે,

वैशाख पूनम. आवं विशाखा,

निरमळ भली भेद ए भाखा;

नांतर संग्रह कीजे धाना,

मास तीसरे लाभ बखाना. ४

जेठ पुनमे जेष्टा जानो,

निरमळि हेतो अति सुख मानो;

नांतर धान राखिजे भारो,

चौथे मासे लाभ हे सारो. ५

अषाढ पूनम उतराषाढा,

अंबर बादल आतिशय वाढा;

गाज बीज अरु बंव बढावें,

धान बेचके धन्न करावें. ६

श्रावन पूनम श्रवन सुहाई,

बादल संजुत नभ सुखदाई;

मेघ दशों दिश वरसे आई,

સોંધો ધાત અતિ ત્રિમાસે. ૭
 પૂર્વાભાદ્રપદી ભાદરવે,
 વાદળ સહજે નભ શોભાવે;
 અન વે'ચીને ધન્નજ કરિયે,
 ભાદરવે એ વિધ આચરિયે. ૮
 અશ્વિનિ આવે પૂનમ આશુ,
 ચોખી હોતાં ચિન્હજ ખાસું;
 કાર્તિક પૂનમ કૃતિકા હોતાં.
 નિર્મળ છે સુખદાયજ્ઞેતાં ૯
 હોય માગસર પૂનમ મૃગશર,
 વિણ વાદળ તો અન.ઉપજે ધર';
 પૂનમ પોષ પુનરવસુ જાણો,
 તેનો ભેદ પાંડિત પિછાણો—૧૦
 દીસે વાદળ દિવસ ખીજે,
 રવી ઉદય નભ રક્ત લખીજે;

मास तीसरे अन सस्ताई ७

भादो पूर्वभाद्रपद होई;

बादल संजुत मोभत सोई;

अन्न बेचके धनको लीजे,

एसी विध भादोमें कीजे. ८

आशू पूनम अश्वनि आवे,

निरमल हेतो अन उपजावे;

कार्तिक पूनम कृतिका होई,

अति निरमल सुखदायक सोई. ९

माग्सर पूनम मृगसर होई,

बिन बादल अन उपजे सोई;

परेष पूरुमे पुनर्वशु आनो;

तांको भेद पंडित पहिचानो. १०

दिन दूसरे बादल देखो;

सूर उदे नभ लाल परेखा;

વરસા ઋત અતિ ભંડી ભણાયે,
સ્વર મેદુકરે વન ગર્જ સુણાયે. ૧૧

માંડા પૂનમે મધ્યા જ્યારે,
ચોળે ચંદ્ર મેવ છે ભારે;

ઉતરા ફાલગુન ફાગણ વરશે,
બુદ વિમળ વરસા બહુ વરશે. ૧૨

વીજ ગર્જના બુદ પડેછે,
ચીજ બધાના ભાવ ચડેછે;

બારે માસ તાળી પૂજાય જો,
જાણો જુગતે વાર્ણવિ મેં તે. ૧૩

દોહરા.

અમાવાસ ફાગણ તાળી,

અભિ વટા પચરંગ;

સુધરે ચાતુર માસ બહુ,

ગરબ ધરે તે સંગ. ૧

वरषाकाल 'गंहर धन गड़के,
 वरषा भरसे दादुर दहके. ११

म्हाकी पूनम मघा होई,
 शशी विमल वरषा अत जोई;
 फागन उत्तराफाल्गुन फूले,
 विमल बूंद वरषा अत झूले. १२
 गाज बीज अरु बूंद परेहैं,
 सब मोंधी वे जिनस करेहैं;
 बार मास पूनम परखीजें,
 दास उनड हरि समरन कीजें. १३

दोहा.

अमद्वास फागंनकी,
 पंचरूपि बदलान;
 मास चार सूधरें महा,
 ग्रभ भरहैं गुनवान. १४

ચૈત્ર વિષે નવ એ ભલા,

વાદળ જેહ વિરૂપ;

હાતા તેહ દુકાળ છે,

કથે એમ કવિ ભૂપ.

૨

શુકલ પક્ષ વૈશાક ધન,

ગર્જ વીજળી થાય;

ઊપજ અતિસે અન તણી,

વરસ અતિ સુખદાય.

૩

ઘશાને શુદ્ધ જેઠમાં,

જે વીજળી દેખાય;

તો ચોમાસે ચારમાં,

મેડુક અતિ મલકાય.

૪

ખારસ શુદ્ધ કાર્તિક તણી,

માગસર દશમી દેખ;

પોષ તણી શુદ્ધ પંચમી,

चैत्र मांस चाहें नहीं,
 पंचरूपी बंदलान;
 जब कंदाचही होतहै,
 सुनों दुकाल सुजान. २
 शुद्ध वैशाख जु मासमें,
 गाजवजि घन होय;
 नीपत अन धन धानकी,
 सूधरे वरसा सोय. ३
 जेठाहि सुद ईशानमें,
 जब चपला चमकंत;
 चत्र मास चत्र मासमें,
 दादुरिया दमकंत; ४
 कार्तिक सुदकी द्वादशी;
 पुष शुद्ध पंचामे जान;
 मगसर शुद्धकी दशमी,

મહા શુદ્ધ સાતમ પેળાં. ' ૫

વીજ ગર્જતા મે' વળી,

પંચ રંજી ધન જોય;

તો ચોમાસેં મેહ થઈ,

નિપજે કણ ગ્રભ સોય, ૬

ચૈત્ર તણી એકમ* દિવસ,

જો આવે રવિવાર;

તો વાયૂ અતિ વાયછે,

સુણ હરિણાક્ષી! સાર. ૭

મંગળથી મરકી અતિ,

શશી સુત* આવે કાળ;

ગુઠ, સોમ, ગુરૂ, આવતાં,

થઈ સુમક્ષ સકાળ. ૮

દેવાધીન ગતિ થકી,

જો આવે સનિવાર;

‘महा सुदं सप्तमि मान्. ५

गाँज, बीज, वरपो, करे,

पंचरूपि बदलान;

चारं मामम मेघ वहे,

अन उँपजे ग्रभमान. ६

चैत्र माम अकाम दिना;

रविवार जो आत;

बायू अतिशय वात हे,

सुन मृगनेनी! वात. ७

भोम रोग भयकार कर,

बुध दुरभक्ष हुकाल;

सोम, गुरु, शुक्र, आतर्हे,

होत सुभक्ष सुगाल. ८

दैव जोग कर देतहे;

शनिवार आवंत;

છત્ર ભંગ જન નાશ થઈ,
વિણ જાળ જીવ જનાર. ૬

આઠમ જે વૈશાખની,
જે વાદળ નભ હોય;
જમ પ્રથમ, જેઠે તદ્દા,
વરષા અતિસય સોય. ૧૦

બીજે પો'ર, અપાદમાં,
શ્રાવાણ ત્રીજે જમ;
ચોથે ભાદરવે થશે,
એ વિધિ વરસે ભામ!*

સંવત વસું રસ અષ્ટ શશી,
વૈશાખે ઉરધાર;
શુક્રવાર વિદ ત્રીજનો,
“મેધમાળ” અવતાર ૧૨

प्रजा-नाश छत्र भंग—वहे,
जल बिन जंतु जरेत. ९

मस वैशाख सु अष्टमी,
वदला होत अकाश;
प्रथम पो'रमें होतहे,
बरषा जेठहि मास. १०

दूजे पो'र अपाढमें,
तीजे श्रावण मास;
भाद्रपदो चौथे भयो,
इन विध बरषा अवास. ११

संवत अठारहि अडसठा,
'मास वैशाख बिचार;'
विद त्रीजहि भ्रगुबारको;
'मेघमाल' अवतारः १२

યંત્રશીતિ.

દોહરા.

યંત્ર એક કહું છું હવે,
જેથી સરવ જણાય;
વરસ સકાળ દુકાળનું,
ભદ્રું ભક્ષિષ્ય લણાય. ૧

યંત્ર વિષે અક્ષર લખો,
નિશ્ચય સંવત મામ;*
જે અક્ષર પર આવશે,
પાંચ ભેળ તે ઠામ. ૨
સાતે તેને ભાગતાં,
ખાકી શેષ રખાય;
છ, એક, વધતા જે રહે,

* નવું વર્ષ જમારે જેસે તે સમયની વે-
ળા લઈને તેનું નામ ઠરાવે છે, તે નામનો પ-
હેલો અક્ષર આ મંત્રમાં જોવો, તેની જોડે

अथ यंत्र वीधि.

दोहा.

एक यंत्र अब उच्चरों,
जामें सब शुधि पाय;
वरष सुगाल दुकालकी,
आगम देत कहाय.

१

यंत्र मध्य अक्षर गिनो,
वरष नाम ठहराय;
अंक जिते गिनती गिनो,
यामें पंच मिलाय.

२

सप्त भाग ले कीजिये,
जिते उबरे जाय;
षट् एक हि जो बढत है,

ने संप्रदाय लप्री दायतेगां पंच भुजयी साते
वागनां. नेटंका पधे ते प्रगाष्टि सक्षी दुडुआ
उपर भुज्या ठड़ेवायछे.

સમઘોરણ કહેવાયં. ૩
 શેષ વધે ત્રણ પાંચ તો,
 ભુંડા પંડે દુકાળ;
 વધે ચાર કે બે વળી,
 ઉપજે સુખદ સકાળ. ૪
 સુન્ય-સાત વધશે જદા,
 સૂનું થાય ખચીત;
 કવિ ઉંનડ ભાષાં ભણે,
 સમજે સદ પંડીત. ૫

वरपा सम तब होय. ३

पंच तीन बाढे तबै,

दुरभख परे दुकाल;

दोउ चार बाकी रहे,

भयो सुभक्ष सुगाल. ४

सात सुन्य बाढे जवे,

होत सुन मुन गुन;

दाम उनड भापा भने,

जानतहें बड मुन. ५

ते यंत्र.

१ अ. ६	३	१७	य	२	प	प
२ व.	१०	न	१८	ग	२	ङ
३ ङ.	११	स	१९	उ	२	७
४ र.	१२	ज	२०	क	२	ल
५ ङ.	१३	ल	२१	६	२	६
६ म.	१४	प	२२	६	३	०
७ त	१५	प	२३	६	३	६
८ थ.	१६	ध	२४	६	३	२

यथा यंत्र.

१ अ.	२ ऊ.	१७ च.	२५ प.
२ वं.	१० न.	१८ ग.	२६ झ.
३ द.	११ स.	१९ उ.	२७ ट.
४ र.	१२ ज.	२० क.	२८ भ.
५ ह.	१३ ल.	२१ ठ.	२९ ण.
६ म.	१४ ख.	२२ फ.	३० ध.
७ त.	१५ ब.	२३ ड.	३१ ढ.
८ थ.	१६ घ.	२४ छ.	३२ य.

કુંડળિયો.

ગણિને અંક માંડતાં,
 ગણત્રી અંક ગણાજ;
 સમજ પડે છે અગમની,
 ખરી લહો મન ખોજ;
 ખરી લહો મન ખોજ--
 તોજ ઇશ્વર ધરિ પાસે;
 વરસ નામ ઠેરાવે,
 લહો કરતાં મન આશે;
 રહિ કૈલાશ નિશંક,
 ભવેં તે ભાપા ભણીને;
 હીમ-સુતા સહ હર્ષ,
 જંતના અંક ગણિન, ૧
 સમાપ્તિ વિષે છપય.
 શંકર દેવ સુખણ,

कुंडलीओ.

अंक जंत्रको आनियें,
 गिनती अंक गनेव;
 बिषम सुगमकी सुध परे,
 भलो छहत यह भेव;
 भलो लहत यह भेव,
 देव अंतरगत साखी;
 बरष नाम ठहराय,
 लिखें पंडित अभिलाखी;
 कहे उंनड कैलाश,
 रहे शंकर बिन शंका;
 हीम, सुता धरहरख,
 (सो) आन जंत्रहके अंका. १
 पुर्नाहुती-छपय.
 शंकर देव सुजान,

ભવે મુખ અમૃત ભાખ્યું;
 ગિરિજા સહ સંવાદ,
 શાદ કરી હૃદયે રાખ્યું;
 મેહ તણા મંડાણ-
 તણી વિધિ સરવે જાણે;
 પૂજનીક જગ તેહ,
 વિશ્વમાં નામ વખાણે,
 અવોજ અર્થ પરમાર્થથી,
 ભવ ભવાનિ કીધું વરણ;
 કવિ તેહ તણું સરણું લહે,
 જય! જય! હરણે! સંકટ હરણ! ૧

भवं मुखं अमृत भास्वै;
 पारवती संवाद,
 माद कर हृदये राखे;
 जिहि बिधि बरषा होत,
 तांहिकी सब शुधि पावे;
 सब जन पूजे ताहि.
 जक्तमें नाम रहावै;
 एसो सुभेद परमार्थ कर,
 भव देवी सब किय बरन;
 अब दास उनड सरने अहे,
 'जय! हर! हर! संकट हरन! १

કવિ શ્રી ઉત્તરકાવ્યનાં ગ્રંથો.

(પાછળથી મળવાથી અહીં દાખલ કર્યા છે)

કવિ શ્રી ઉત્તરકાવ્યનાં રચેલાં કે ભાષાંતર કરેલાં નીચે પ્રમાણે શાસ્ત્રો, આખ્યાનો, આખ્યાઈકાઓ અને સ્તુતિઓ વગેરે વૃજ્ઞ ભાષામાં કવિતારૂપે કરેલા ગ્રંથો શોધ કરતાં આજસુધીમાં અમારા જાણવામાં આવ્યાં છે:—

- (૧) મહાભારત(નાં અહીં પર્વ-સભા, વન અને વૈરાટ-અરધુ). (૨) શાસ્ટ્રીહોત્ર. (અશ્વ) શાસ્ત્ર. (૩) પંચાભ્યાન. (૪) એકાદશસ્કંધ. (૫) મુશળુકુમારીની વારતા. (૬) મેનકુમારની વારતા. (૭) વરાહની વારતા. (૮) જ્યોતિષ ગ્રંથ. (૯) ભગવદ્ગીતા. (૧૦) ભગવત પીંગળ. (૧૧) અષ્ટાવક્રગીતા (૧૨) મેઘાડઅર. (૧૩) મુદ્ગલ આખ્યાન. (૧૪) વાસ્તુશાસ્ત્ર (રાજ વલ્લભ)ના સાર. (૧૫) નીતિ વિજ્ઞાસ. (૧૬) ઉત્તરકાવ્યની. (૧૭) પ્રહ્લ્લકગીતા. (૧૮) વિષ્ણુ સહસ્રનામ. (૧૯) નીતિ મર્યાદા. (૨૦) પ્રશ્નોત્તર કુંડળિયા. (૨૧) બહુતેર સંખ્યા. (૨૨) બહુતેર મૂર્ખ (૨૩) ધોળ. (ગુજરાતી) (૨૪) રેખતા પ્રશ્નોત્તર. [૨૫] શિવ-સતનામાવલી. (૨૬) શિવ સ્તુતિપાઠ. (૨૭) દશમસ્કંદની પાઠ. (૨૮) શ્રીમદ ભાગવતની પાઠ. (૨૯) દેવી શ્રી મોખાયની સ્તુતિગા છંદ. (૩૦) રામાઝક. (૩૧) હનુમાનાષ્ટક, (૩૨) કૃષ્ણાષ્ટક.

(૩૩) પરમેશ્વરની સ્તુતિ. (૩૪) શ્રીમદ્ ભાગવત તથા રા-
રામાયણની સ્તુતિ અને મહાત્મ્ય.

એ ચોત્રીશ ગ્રંથો સિવાય કવિએ ફાર-
સીમાં ત્રણ કિતાબ બનાવ્યા છે, તથા તે સિ-
વાય બીજા ગ્રંથો હશે એમ સકારણ અનુ-
માન છે.

તા. ૧-૧૨-૬૧ } જીવરામ અજરામર ગોર.
ભુજપુર-૬૨૭

સચના—(આ મેઘાડમ્બરનું પુસ્તક મારી
પાસેથી તેમજ છૂટક પ્રત મંગાવનારને મુજબ,
અમદાવાદ, ભુજનગર, માંડવી, રાજકોટ
વગેરે ઠેકાણેના જાણીતા પુસ્તકો વેચનાર
પાસેથી પણ મળશે. મારી પાસેથી સામગ્રી
મંગાવનારને પાંચ પોસ્ટેજ માફ, હશે એક
પ્રત ભેટ. જ્યોત્સનાની ઇચ્છાથી રૂ. ૪ થી વધારે
પ્રત મંગાવનારને ૧૫ ટકા કમીશન, અને પુ-
સ્તકોનું પોસ્ટ ખર્ચ આપવામાં આવશે. પૈસા
પ્રથમથી મોકલવા; યા. વે. પે. બુકપોસ્ટ થી
મંગાવવાં; ઉધારે રિવાજ નથી.

ઝાહર પંખર.

તૈયાર છે.

કવિ જાડેજી શ્રી ઉંનડછા કૃત.

સુશબુકુમારી.

(ગદ્યપદ્યાત્મક રસીક્ષી વાર્તા.)

કિંમત રૂ. ૦૧૧ પોસ્ટેજ ૦) —

આ વાર્તાની ઉત્તમ કલ્પના તથા તે માંહે-
ની મજા ભાષાની રસિક કાવેતા તેમજ પંન-
ળી ભાષાના છંદો અને ફજસી (પરસીયન)
બેતોમી તે એટલી બધી લોકપ્રિય થઇ છે કે તે-
ની પેઢેલી આવૃત્તિ એક માસની અંદર ખપી
ગઇ છે. કઠણ છંદો અને રાખદોના અર્થ ગુ-
જરાતી ભાષામાં ખુલાસાવાર આપ્યા છે, જે-
થી મજા ભાષાનું જ્ઞાન મેળવવા ઈચ્છનાર દરેક
ગુજરાતી વાંચનારને તે પુસ્તક અતિ ઉપયોગી
છે. પુસ્તકનું કદ ડેમી બાર ફોર્મનું છે. આ
પુસ્તક વિષે જાણેલા અભિપ્રાયોઃ—
કવીશ્વર દલપતરામ ડાહ્યાભાઈ, સી.
આમ. ઇ.

* * * કવિ ઉત્સુ લાખાના કિસ્સા (કહાણીઓ)માં સારા વાર્તાકાર હોય એમ જણાય છે, વાર્તા બરેબર રસીલી અ-
મે બોધદાયક છે. એ જ રીતે એ કવિતા તથા કચ્છના
બીજા જૂના કવિઓના ગ્રંથો પ્રસિદ્ધ કરવાની જરૂર છે.”

૨૧૦ સાહેબ દલપતરામ પ્રાં બખખર

(કચ્છના માણ-એ. ઇ. સાહેબ.)

* * * મેં તે પુસ્તકવિષે તથા તેમાં તમે જે ખુલાસા
લખ્યા છે, તથા જૂના પુસ્તકોની જે શોધ ચલાવી છે, તે
વધે ઉત્તમ મત બાંધ્યો છે. તમે લખેલી નોટ ઉપરથી જ-
ણાય છે કે તમે કવિતાને વારંતે તથા કવિતાના પુસ્તકો
ઉપર ટીકા કરવાને વારંતે જે જે ધ્યાન આપ્યું તે વાંચી,
એક વિદ્વાનને છાજે તેવી રીતે તે ઉપર ખુલાસા તથા
નોટો લખી છે. તેમ તમે જૂનાં વિદ્વાતા ભરેલાં પુસ્તકો ક-
ચ્છમાં કે કચ્છીને હાથે લખાયેલાંનો-શોધ ચલાવવાનો જે
મને શોખ હતો અને જે ઘણા કામને લીધે તથા પાછળ-
થી બગાડેલી તબિયતને લીધે મારાથી બન્યું નથી, તે-બ-
ન્યું છે, તેથી ફેરની આચ્છાદ્ય સેવા બજાવી ફેરની તળપત
વિદ્વાને અજવાળામાં આણ્યા છે, માટે કચ્છના ફર-
બારશ્રી તરફથી તથા કચ્છી શેઠ સાહુકારો તરફથી તથા
બીજા વિદ્વાનો તરફથી સંપૂર્ણ ઉત્તેજન મેં લાયક છે.”

રા. રા. નરસેરામ કાનહ જોશી-

[ફિરિસ્ટ સુપ્રિટેન્ડેન્ટ. કચ્છ.]

“મેં ઉન્નકૃત “પુશ્યુકુમારી”ની રસિકતાની બહુ તા-
રીફ સંભળી હતી, અને હાલ તમારો તુરંથી લખાયલું તે
પુસ્તક મેં વાંચ્યું, તો તે કરતાં પણ વધારે રસિક જણાયું.

* * આ પુસ્તકની કલ્પના હરકોઈ આર્થવાર્ષિક ગ્રંથની
બરોબરી કરે તેવી—ઉત્તમ છે. છટાદાર ભાષાની સાથે જગે
જગે મૂકેલી ભિન્ન ભિન્ન ભાષાઓની કવિતા અતિસરસ
આપેછે. કઠિણ છંદોની નોટ આપી તમે ગ્રંથના ઉપયોગ-
માં તેમ ગૂંજરાતી વાંચનારની સગવડમાં વધારો કર્યો છે,
તેથી તમારો શ્રમ સ્તુતિપાત્ર છે. * * *

અંજારના કવિ લાધારૂપ વિશ્રામ—

“પુશ્યુકુમારી”નું પુસ્તક વાંચી કવિની કૃતિ તેમજ
આપની મહેનત જોઈ મને બહુ સંતોષ થયો છે, આવા
કેશી કવિઓને જાહેરમાં લાવવાનો આપનો અપૂર્વ મનોર્થ
તથા ઉક્ત જોઈ હું અત્યંત હર્ષિત થયો છું અને આ આ-
પના સ્તુતિપાત્ર શ્રમને ખાતર ધન્યવાદ આપું છું—* * *

એ સિવાય કીજી પુષ્કળ અભિપ્રા-
યો મળેલા છે, પણ રથજી સંકાયને લીધે
તે છાપલ કરી શકાતા નથી.

કવિ શ્રી ઉત્તરલંકૃત.

મેઘાહમ્બર.

કિંમત રૂ. ૦૧ પૌરટેજ ૦)-

આ ગ્રંથમાં વર્ષાદ વગેરેનું ભવિષ્ય સમજવા માટે ધણી સેહુલી અને સરસ યુક્તિઓ બતાવેલી છે. આ પુસ્તક વિશે (કચ્છ)ભુજનગરના મજબાખાના (કવિઓના ક્ષેત્ર) મહાવિદ્યાલયના આધ્યાપક સી. રા. પ્રમણુબન મોરારજી ત્રિપાઠી (જે આ બાબતમાં ઘણું ઊંચું જ્ઞાન ધરાવે છે તે) લખે છે કે

* * * આ ગ્રંથમાં આપેલી વરશાદના ભવિષ્યની હકીકત અજસોકન કરવા ભેગ છે, આ ગ્રંથ હપયાથી ઉપયોગી નીવડે તેવા છે; તેની ગૂંજગતી ટીકા કુમી રા. જીવગમે ગૂંજગતી વાંચનાગની સુગમતામાં વધારો કર્યો છે. આ ગ્રંથ દરબાર શ્રીજીએ આશ્રય આપનાની કૃપા કુમી હપાવવા યોગ્ય છે.”

કવિ. શ્રી ઉદયરામકૃત.

મોજદીન મેહેતાવ.

(વ્રજ ભાષામાં કવિતારૂપ વાર્તા.)

કિંમત રૂ. ૦૧ પોસ્ટેજ ૦)૦૧

આ દંપતિના અદ્ભુત પ્રેમ-દર્શનરૂપ રસિક વાર્તા સંવલની બારમી સદીમાં બતાવેલી છે, ઘણાક ભાટ લોકો તેમાં પુષ્કળ ગદ્ય હમેરીને એ વાર્તા કરેછે, તેથી તે બહુ પ્રસિદ્ધ છે, કવિતા રસિક અને રાખ્દ સ્થા અર્થાભંકારથી અભંકૃત છે. દરેક છંદની નીચે ગૂંજરાતી ભાષામાં તેનો ખુલાસાવાર અર્થ આપેલો છે. થોડા બખતમાં છપાઇ બહાર પડશે.

કવિ 'શ્રી ઉમ્મડલ' કૃત.

૧ ગવતં પીંગલ.

(એક વૃજ ભાષાનું પીંગળ)

કિંમત રૂ. ૧ પા. ૦) — ૧૧

કાવ્યશાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરનારને આ ગ્રંથ
આતિ ઉપયોગી છે. પીંગળના ગદ્યનવિષય સા-
થે એાયા પ્રકરણથી છંદોના ઉદાહરણમાં
“લક્ષ્મણાહરણ” નામે ગ્રંથ વ્રજ ભાષાની કવિ-
તામાં આપવામાં આવ્યો છે. ભુજનગરની વ્રજ
ભાષાની પાઠશાળામાં પીંગળનો વિષય શી-
ખવવા માટે આ ગ્રંથ પણ ચલાવવામાં આવે
છે. ગૂજરાતી વાંચનારાઓના ઉપયોગ માટે
ભાગ્યેજ કોઈ આપું સવિસ્તર પીંગળ છપા-
યું હશે, કહણ બાળતો સમન્નવા માટે ગૂજ-
રાતી ભાષામાં પુબ્ધ નોટ આપી છે. એ ગ્રંથના
મેટા આઠ પ્રકરણોમાંના પેહેલા ત્રણ પ્રક-
રણમાં કવિયોને ખાસ ઉપયોગના મેરૂ, પ-
તાઠા, ઇત્યાદી ભેદો વિસ્તારથી સમન્નવેલાં છે,
બાકીના પાંચ પ્રકરણોમાં છંદો આપેલા છે.

કવિ શ્રી ઉંનડલકૃત.

શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા-આખાંતર.

(મજ્જ ભાષામાં કવિતારૂપે) :

(કિંમત રૂ. ૦૧ પો. ૦)~

સંસ્કૃત નહિ જાણનારાઓને તેમજ મજ્જ ભાષાના શોખિનોને આ ગ્રંથ ધણો ઉપયોગી છે. કવિએ પોતાની રસિક વાણીની સાથે હંદો પ્રસિદ્ધ અને સહેલા પસંદ કર્યા છે. (હવે પછી છપાશે).

૭

૪

ચોડા વખતમાં છપાઈ બહાર પડશે.

વાર્તા વિમોહ.

• પ્રથમ દર્શન.

કિમત રૂપિયા. ૨૥ પોસ્ટેજ ૦) = ૥

આ પુસ્તકનાં બે વિભાગ કરવામાં આવ્યા છે, તેમાં પહેલા વિભાગમાં વીર, શૃંગાર, કથા અને શાંતરસથી ભરપૂર એવા આ દેશ અને બીજા દેશોમાં બનેલા ખરા બનાવો વાંચકે વાંચ્યા છે, અને તે કેટલાક મહાપુરો-ધાના ચરિત્રોના ભાગ છે. જેવા કે.

(૧) લાખા ધુરારો. (૨) હજરતઅલી. (૩) રાજા રી-ચુ. (૪) કચ્છ-કેશરી કુતેહ મહમૂદ. (૫) સહનનંદ રવા-મિ અને જગજીવન (૬) હમીર હાડો (૭) શેખસાદી (૮) રવામિ દયાનંદ સરસ્વતિ (૯) અહ્મદ રવામિ [૧૦] આ-ધવજ આવો. (૧૧) સુંદરજી શેઠ (૧૨) કચ્છનો કવિ કેશવ. (૧૩) રાજકોટના ઠાકોર શ્રી મેરામણજી. (૧૪) અકબર ભારત! (૧૫) મહારાજ ઈંદ્રજીત અને કવિ કેશવ-ની મિયાંમનાઓ—“રાઈ પ્રવીન અને પ્રવીન રાઈ” (૧૬) પામસંગ માલમ (૧૭) પીર ગોસ મહમૂદ (૧૮) શેઠ હં-સરાજ કરમસિ; “(ઈત્યાદિ આશરે)”

ઇત્યાદી આંશરે પચાસ વાર્તાઓ પહેલા વિભાગમાં આવશે. બીજા ભાગમાં દેશમાં ચાલતી બોધદાયક, અને ચમત્કારિક પ્રસિદ્ધ થયા વગરની લગભગ પહેલા વિભાગથી પણ વધારે વાર્તાઓ આવશે. આ ભાગમાં હાસ્યરસ પ્રાધાન્ય છે.

જુજપુર—૬૨૭

તા. ૧-૧૨-૯૧ } જીવરામ અજરામરગોર

મફત!

વિધવા દુઃખદર્શક.

આ ગ્રંથ મારા એક “દેશી ડોક્ટર” મિત્રે ગૂજરાતી કવિતામાં બનાવ્યો છે, તેની કિંમત રૂ. ૦)૦૦ છે, પુસ્તક પ્રતો અધી ગઈ છે, તો પણ તેનો ફેલાવો મનમાનતી રીતે થયો નથી, એમ ઇચ્છા દર્શાવી તે હદાર મિત્રે પુસ્તક મફત વેહેંચી દેવાની બલામણુ કરી

છે. માટે જે ગૃહસ્થોને તે મળ્યાવવા હચ્છા
થાય તેમણે પોરટેજ માટે અર્ધા આનાની
ટિકેટ મોકલી મારી પાસેથી મંગાવી લેવા.

જુજપુર: } જી. અ. ગોર.

મફત આપવા માટે ખાસ છપાયેલી.

કચ્છ-ભૂપતિ વિષે કવિતા.

પોરટેજ માટે અર્ધા આનાની ટિકેટ મોકલી
“મોરારજી અજરામર દિવેદી-દસલ-
પુર-કચ્છ” અથવા “જીવરામ અજરા-
મર ગોર-જુજપુર કચ્છ” એ કોઈપણ
ડકાણેથી મંગાવી લેવી.

લાખો ફલાણી

(એક ઇતિહાસ અપૂર્વ પાત્રી).

આ પુસ્તક કચ્છના મહારાજ નમશ્રી લાખા ફુલાણીના જન્મચરિત્રની અદ્ભૂત કહાણીઓથી ભરપૂર છે, તેમાં મહારાજ લાખાની સવાસે વર્ધની ચશસ્ત્રી કાર્કીદીનું અચ્છી રીતે ધ્યાન કરેલું છે.

તેમાં કાઠિયાવાડના રાજ મહિપાળ (ગ્રહ-રિપુ) તથા અણહિલવાડના રાજ ભૂવડ ચાવડાથી મૂળરાજ સોલંકી પર્યંતના ઇતિહાસનો પ્રસંગોપાત સંબંધ આવેછે. વળી આ ઉત્તમ પુસ્તકને સારા કાગળપર, સુંદર ટાઇપથી છપાવી, સુશોભિત બાંધણીથી રંગારવામાં આવશે. ગ્રાહકોએ નીચે શિરનામે પત્ર વ્યવહાર ચલાવવો.

મોરારજી અજરામર દ્વિવેદી.

(દેસલપુર-કચ્છ.)

જીવરામ અજરામર ગોર.

(બુઝપુર-કચ્છ.)

મેધાદમ્બરનું શુદ્ધિપત્ર.

પૃષ્ઠ	સીટી	અશુદ્ધ	શુદ્ધ.
૧	૪	Unadji	Unnadji
૧	૮	Phrese	Phrase
૩	૫	પદાત્મકા	પદાત્મક
૬	૨	મિર્ઝાં.	મિર્ઝાં
૧૧	૪	નિધિં	મુનિં
૨૪	૮	ઉમંગિ	ઉમંગિ
૨૮	૨	ગરબ	ગરબ
૪૩	૦	૩૪	૪૩
૪૬	૧૩	આવણુ માહી	આવણુ માંહિ
૪૯	૪	પ્રિત	પ્રીત
૫૧	૧૫	(ધુરતા)	(ધુરવા)
૫૪	૧૫	યમાં	ઝૂથમાં
૫૫	૧૫	કછ	કછ
.		હઠે	હે
૫૭	૧૨	સકાક્ષોરા	સકક્ષોરા
૬૮	૧૩	તહ	તેહ
૭૦	૮	ત્રાજ	ત્રાજ
૭૪	૬	દાક્ષણ	દક્ષિણ

૭૭	૯	રાજ	રાજ
૭૮	૧૧	ઉદે	નદેજબ
૮૦	૩	નીર	નીરજ
૮૨	૫	આથમ	આથમે
૮૬	૧૨	નિશ્ચય	નિશ્ચય
૮૯	૬	આથતી	આથમતી
૯૦	૮	સખદ	સુખદ
૯૪	૩	કાજે	દીજે
૯૫	૫	કાદગુન	કાદગુનિ
૯૬	૮	ખંત્રા	ખંત્રા
૧૧૦	૧૧	હરજી	હર!
૧૧૩	૧૭	રાજ	રિવાજ
૧૧૫	૯	વપે	વિષે
૧૧૬	૧૯	—	દરેક છંદ

નીચે તેના ખુલાસાવાર
અર્થ ગૂજરાતી શાષામાં આપ્યો છે.

સૂચના—પૃષ્ઠ ૩૦-૩૧ માં “મૃગ દિવસ”
કે “મુરદિન” છે તે મૃગ એટલે ત્રણ અર્થાત
ત્રીજો દિવસ સમજવો. તથા પૃષ્ઠ ૪૨ ની નોટ
માં “પડવો” છે તે પૂનમિયા મહિના પ્રમાણે
વધિ ૧ સમજવી.

